

Stortingets presidentskap

her

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 11.01.2017

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedrørende Dokument 16 (2015-2016) - rapporten fra Evalueringsutvalget for Stortingets kontrollutvalg for etterretnings- og overvåkings-, og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget)

I forbindelse med komiteinnstillingen til Dokument 16 (2015-2016) besluttet komiteen å komme tilbake til noen aspekter ved mandatutforming, oppfølging, spørsmål om utvidet lovgrunnlag underveis og informasjonsgangen overfor Stortinget. Opprinnelig vurderte komiteen å innarbeide synspunktene i merknadene til rapporten, særlig beskrivelsen av mandatet og kapittel 41 som omtaler norsk demokratisk kontroll av fremmede staters overvåking. Da det også reiste seg spørsmål om Stortingets egen saksbehandling i den forbindelse, og den politiske behandlingen ga bred enighet, valgte komiteen å gjøre seg ferdig med denne delen av saken og avga innstilling til Stortinget i sitt møte 15. desember 2016, jf. Innst. 146 S (2016-2017).

Det er særlig to forhold som komiteen ønsker å ta opp med presidentskapet, og for god ordens skyld få kommentarer til.

Det ene forholdet gjelder spørsmålet om rettslig kompetanse for presidentskapet til å dispensere fra lovbestemt taushetsplikt pålagt etter EOS-lovens § 9, første ledd, og den videre saksbehandling i den forbindelse.

Det andre forholdet gjelder føringer som ble gitt for å begrense mandatet Stortinget hadde behandlet. Stortinget ønsket som kjent at Evalueringsutvalget skulle ta opp fire tilleggstemaer, av hvilke det ble særlig lagt vekt på temaet «hvordan sikre norsk demokratisk kontroll av fremmede staters overvåking av norske borgere. Bakgrunnen for dette var et representantforslag fra representantene Bård Vegar Solhjell og Audun Lysbakken om en kommisjon for undersøkelse av den samlede overvåkingen norske borgere er utsatt for, fremsatt i Dokument 8:9 S (2013).

I komiteens innstilling til Stortinget, Innst. 159 S (2013-2014), hadde den enstemmig uttalt:

«Komiteen ber om at det nye utvalget som skal evaluere EOS-utvalget blir gitt i oppgave å drøfte følgende forhold:

- *Gjennomgang av EOS-utvalgets mandat og verktøy*
- *Struktur for samarbeidet mellom EOS-utvalget og de hemmelige tjenestene*
- *Norges mulighet for kontroll av de hemmelige tjenestenes forvaltning av personvernet, og næringslivets data- og informasjonssikkerhet*
- *Hvordan sikre norsk demokratisk kontroll av fremmede staters overvåking av norske borgere* (understreket her)

Kontroll- og konstitusjonskomiteen (bortsett fra representanten Karin Andersen) mente denne mandatutvidelsen ville ivareta det vesentligste ved representantforslaget Dok 8:9 S (2013-2014) om en egen kommisjon for å vurdere overvåkingstrykket mot norske borgere. Komiteen så dermed ikke behovet for en ny kommisjon.

Under debatten i Stortinget 8. april 2014 ved behandlingen av Innst. 159 S om Dok 8:9, ble siste strekpunkt i mandattillegget fremhevet av flere talere, herunder Per Olaf Lundteigen, samt saksordføreren Jette Christensen, som her talte på vegne av en samlet komite.

EOS-evalueringens mandat også stod sentralt i kontrollkomiteens behandling av Årsmeldingen til Stortinget for EOS-utvalget i Innst. 225 S (2013-2014), der en samlet komite gjentar referansen til de fire strekpunktene i tillegget til mandatet. I debatten om innstillingen i Stortinget 11. juni 2014 henviste representantene Hans Fredrik Grøvan og Per Olaf Lundteigen uttrykkelig til viktigheten av tilleggspunktene som man på dette tidspunkt tok for gitt var innarbeidet i utvalgets mandat som oppfølging av merknadene og debatten i Stortinget 8. april. På dette tidspunkt var det imidlertid gitt kontrabeskjed fra presidentskapet i et brev til Evalueringsutvalget 4. juni 2014, et brev som vil bli nærmere omtalt senere.

Evalueringsutvalget ba i et brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen, datert 28. januar 2015 om et møte. Et hovedtema for møtet man ba om, var en utdypning eller kommentar til utvalgets mandat som fremgikk av Innst. 376 S (2012-2013), evt. punktene i presidentskapets brev av 4. juni 2014 til utvalget som refererte til Innst. 159 S, samt øvrige synspunkter. Som et av flere vedlegg var presidentskapets brev av 4. juni 2014, hvor det bortfortolket siste strekpunkt i tilleggsmandatet som Stortinget hadde omtalt i to innstillinger til Stortinget. Brevet var ikke kjent for kontrollkomiteen før det ble formidlet fra Evalueringsutvalget.

Det foreslåtte møtet fant sted 17. februar 2015, og konklusjonen var at det var behandlingen i Stortinget som skulle være førende for forståelsen av mandatet. Etter dette, formodentlig fordi man uformelt var blitt klar over møtet mellom kontrollkomiteen og Evalueringsutvalget, gikk det en forespørsel fra presidentskapet 19. februar 2015 om Evalueringsutvalget hadde synspunkter på om inkluderingen av punktet «*Hvordan sikre norsk demokratisk kontroll av fremmede staters overvåking av norske borgere.*»

Utvalgsleder Bjørn Solbakken svarte på vegne av Evalueringsutvalget i brev 24. februar 2015, det man allerede hadde avtalt med kontrollkomiteen, at «det (er) naturlig å behandle de aspekter ved det ovennevnte temaet som har en naturlig tilknytning til EOS-utvalgets mandat og kontrollområde, evt. til spørsmål om det bør gjøres endringer i dette.»

Det fremkommer ikke hvorfor presidentskapet snudde 19. februar 2015, etter å ha latt Evalueringsutvalget arbeide etter den motsatte beskjed siden 4. juni året før. Presidentskapet hadde nå «ingen innvendinger» mot at sikring av norsk demokratisk kontroll av fremmede staters overvåking av norske borgere inngikk i mandatet.

Det antas at denne endringen hadde sammenheng med møtet to dager før, 17. februar 2015, mellom Evalueringsutvalget og kontroll- og konstitusjonskomiteen. Der ble komiteen for første gang klar over 4. junibrevet, der dette punktet av tilleggsmandatet ble eliminert.

Rapporten inneholder et kapittel 41. «Norsk demokratisk kontroll med fremmede staters overvåking». Komiteen er Evalueringsutvalget takknemlig for initiativet som fikk tilleggsmandatet inn igjen. Presidentskapet bes forklare nærmere om det mener det kan begrense eller bortfortolke enstemmige merknader og forutsetninger fra en komiteinnstilling og stortingsbehandling.

Vi vil nå gå inn på EOS-utvalgets forståelse av sitt lovgrunnlag, det gjentatte kravet om en særhjemmel for unntak fra taushetsplikt, EOS-utvalgets særskilte melding til Stortinget, og den videre behandling av denne.

Komiteen er også klar over at presidentskapets «dispensasjon» også grep inn i instrukslinjene for tjenestemenn underlagt Justisdepartementet og evt. i tillegg ville krevd ytterligere godkjennelse, men vil ikke gå nærmere inn på den problemstillingen her.

Det er alminnelig enighet om at for å gjøre en reell vurdering av EOS-utvalgets virksomhet må det få anledning til å besvare spørsmål fra Evalueringsutvalgets medlemmer og dets sekretariat som det ellers ville være forbudt å uttale seg om i henhold til bestemmelsene om innsynsrett, sikkerhetsklarering og taushetsplikt mv. i kontrolloven og kontrollinstruksen.

I ettertid er komiteen blitt kjent med at det oppstod en uenighet mellom presidentskapet og Stortingets kontrollutvalg om hvorvidt presidentskapet hadde kompetanse til å gi unntak fra loven. I brev av 2. september 2014 fra presidentskapet til EOS-utvalget ble det vist til en beslutning truffet av presidentskapet i møte 26. august 2014:

«Presidentskapet fritar EOS-utvalget og dets sekretariat for taushetsplikten etter EOS-loven § 9, første ledd overfor EOS-evalueringsutvalget innenfor utvalgets mandat.»

Vi kjenner ikke til om det under sakens forberedelse for presidentskapet i administrasjonen ble problematisert om et slikt fritak er en rettslig nullitet, da den mangler lovhjemmel. At en egen lovhjemmel måtte til for å dispensere fra EOS-loven ble derimot hevdet konsekvent av EOS-utvalget og dets sekretariat. Uenigheten fører til en utstrakt korrespondanse mellom presidentskapet og EOS-utvalget over flere måneder.

Det har betydning for å forstå behandlingen av saken i presidentskapet å få tilsendt alle relevante saksdokumenter, notater, forslag og møtereferater i forbindelse med presidentskapets dispensasjon fra EOS-loven og behandlingen av Særskilt melding fra EOS-utvalget Dok 7:2 (2014-2015).

EOS-utvalget viste til legalitetskravene knyttet til taushetsbelagt sikkerhetsinformasjon, og at det gjennom dette hadde bygget et tillitsforhold mellom EOS-utvalget og tjenestene. Dette gjelder også de som meddeler seg til tjenestene i tillit til at deres personvern ivaretas. Synspunktet var at et uhjemlet innsyn gitt av et i denne sammenheng uvedkommende organ, kunne svekke denne tilliten.

EOS-utvalget ba i brev av 11. september 2014 til presidentskapet om at det i stedet fremmet et forslag til en formell lovhjemmel som avklarte at forklaringer til evalueringsutvalget ikke brøt med tjenestemessig taushetsplikt. Presidentskapet fastholdt likevel sitt syn på egen kompetanse i svarbrev av 8. oktober 2014 hvor EOS-utvalgets lovforståelse igjen ble avvist.

I brev til Evalueringsutvalget fra presidentskapet den 27. november 2014 ble det meddelt at presidentskapet hadde justert mandatet med følgende tilføyelse:

«For så vidt gjelder taushetsplikt og tilgang til taushetsbelagt informasjon fra EOS-tjenestene for evalueringsutvalgets og dets sekretariat, gjelder de samme rettslige rammer for evalueringsutvalget og sekretariatet som for EOS-utvalget.»

Presidentskapet later til å mene at det ved å utvide mandatet til Evalueringsutvalget samtidig også kan endre rammene for en lov- og instruks hjemmel for taushetsplikt for et lovfestet organ (EOS-utvalget). I dette

tilfelle til å se bort fra taushetsplikten ved forklaringer til et uhjemlet organ (Evalueringsutvalget og dets sekretariat), altså til en personkrets EOS-loven ikke kjenner.

I brev til Evalueringsutvalget 8. oktober 2014 uttaler presidentskapet:
«Presidentskapet fastholder at EOS-loven § 9 første ledd skal forstås slik at den gir hjemmel for slik beslutning som ble truffet 26. august 2014 om å oppheve taushetsplikten. En alminnelig språklig fortolkning av bestemmelsen trekker klart i denne retning, og i mangel av andre rettskilder må dette tillegges vesentlig vekt. Det må antas at dersom meningen var å ha et krav om lovhjemmel eller annen spesiell prosedyre, så ville dette ha fremgått av direkte av § 9 – eller i det minste vært forutsatt i forarbeidene. Presidentskapet anser det således unaturlig å innfortolke i loven et vilkår som ikke kan utledes fra ordlyden. Presidentskapet mener det derfor ikke påkrevd med lov eller lovendring, slik som anført i EOS-utvalgets brev.»

Det ville vært en fordel for det videre forløp om man kunne vise til hvor man i EOS-loven kan lese at presidentskapet er tillagt noen funksjon i denne henseende.

Under sitt arbeid med denne delen av saken er komiteen blitt klar over at hovedproblemet for EOS-utvalget ikke var behovet for en klar lovhjemmel å arbeide etter, for å bistå Evalueringsutvalget, men selve det forhold at presidentskapet uten motforestillinger så ut til å ville sette lovens pliktbestemmelser til side. Det var altså de varige skadevirkninger for troverdigheten av å kunne holde på hemmelige opplysninger, når et for EOS-loven ukjent organ ga seg selv myndighet til å gjøre unntak fra loven, som er problemets kjerne.

Komiteen har festet seg ved opplysningen i Særskilt melding til Stortinget, s. 3:

«EOS-utvalget har etter dette overfor Stortingets administrasjon ved direktøren søkt å synliggjøre de hensynene som ligger til grunn for det standpunktet som kom til uttrykk i brev herfra 11. september 2014. Etter at en slik tilnærming ikke førte frem, opplever EOS-utvalget nå å ha havnet i en situasjon som krever avklaring fra Stortinget»

Det antas at denne synliggjøringen har funnet sted ved personlige møte(r) eller mer detaljert brevveksling mellom EOS-utvalget og Stortingets direktør, hvis innhold Stortinget ikke har fått kunnskap om. Komiteen ser at denne kontakten var den endelige årsaken til at EOS-utvalget måtte gå utenom administrasjonen og presidentskapet for å henvende seg til Stortinget. For å kunne bedømme hvor sterke synspunkter som ble gitt av EOS-utvalget, og som likevel ikke ble tilfredsstillende besvart av administrasjonen, er det et behov for å få dokumentert all kontakt mellom administrasjonen, EOS-utvalget og Evalueringsutvalget.

Har presidentskapet foretatt en vurdering av om det selv er en instans etter EOS-loven som kan treffe en slik beslutning? Presidentskapet har praktiske tilretteleggingsoppgaver pålagt av Stortinget i henhold til Stortingets forretningsorden, og evt. andre konkrete oppdragsfullmakter. Så vidt komiteen kan se besitter presidentskapet ingen delegert, eller på annen måte avledet lovgivningskompetanse. Presidentskapet har ingen egen forvaltningsmyndighet, og kan ikke avgjøre strid om fortolkningsspørsmål med autoritativ virkning.

EOS-utvalget valgte, etter forgjeves å ha hevdet overfor presidentskapet det det mente var den juridisk korrekte forståelsen av lovpålegget om taushetsplikt, å benytte en nødløsning for å gjøre Stortinget oppmerksom på dette ved å ta i bruk bestemmelsen om særskilt melding til Stortinget etter kontrollloven § 8 nr. 2:

*«Utvalget avgir årlig melding til Stortinget om sin virksomhet. Slik melding kan også gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til.»
(uthevet her)*

Den særskilte meldingen fra EOS-utvalget om disse forhold ble undertegnet av alle utvalgets medlemmer den 12. desember 2014, som Dok 7:2 (2014-2015).

Komiteen vil spørre om det ble drøftet eller tatt kontakt med EOS-utvalget for å få utvalget til å trekke meldingen tilbake.

Etter at meldingen innkom til Stortinget 12. desember 2014 til den ble referert sammen med andre saker i Stortinget 3. februar 2015, gikk det over 7 uker. Komiteen vil til dette bemerke at hensynet bak særskilte meldinger er at det gjelder «forhold Stortinget straks bør kjenne til.» Bare tidsforbruket før meldingen blir referert som innkommet, undergraver formålet med bestemmelsen.

Saken skulle etter Stortingets forretningsordens § 14, nr. 9, bokstav f) vært fordelt til kontroll- og konstitusjonskomiteen, der det heter at komiteen skal:

«gjennomgå og gi innstilling til Stortinget om meldinger fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings- overvåkings- og sikkerhetstjeneste, og andre saker om utvalgets virksomhet.»

Saken ble ikke senere fordelt til komiteen slik FO § 14 foreskriver. Fungerende komiteleder¹ tok saken opp med sekretariatet, og sendte 25. mars 2015 en henstilling til presidentskapet om å få innsyn i korrespondansen mellom presidentskapet og EOS-utvalget/Evalueringsutvalget. I ettertid har det vært gitt selektivt innsyn i korrespondansen om mandatet, men ikke i brevvekslingen mellom de samme om behovet for lovhjælp.

Brevet fra fungerende leder i kontroll- og konstitusjonskomiteen viste også til bestemmelsen i Stortingets forretningsorden (FO § 14 nr. 9 bokstav f) om at

komiteen skal behandle og avgi innstillinger i saker fra EOS-utvalget, og var således indirekte en etterlysning av den særskilte meldingen.

Presidentskapet svarte på dette i et brev til komiteen, datert 22. april 2015, og hevdet bestemmelsen bare er «hovedregelen for saksfordelingen mellom komiteene er...» samt av § 22 første ledd siste punktum om at saksfordeling etter § 14 kan fravikes etter forslag fra presidentskapet «når praktiske grunner taler for det»».

Korrekt sitat er at «*Stortinget kan fravike*» etter forslag fra presidentskapet. Det er Stortinget selv som skal vurdere behovet for å fravike reglementet, og treffer beslutning etter å ha vurdert om slike grunner foreligger. Noen slikt forslag er ikke registrert fremsatt, og er heller ikke behandlet.

Komiteen vil hevde at § 22 viser til at *saksfordelingen* mellom komiteene kan fravikes, men kan ikke tas til inntekt for at *ingen* komite skal få behandle en slik sak og for å avgi innstilling til Stortinget i plenum. Den aktuelle fagkomiteen, kontroll- og konstitusjonskomiteen er ikke spurt om den mener praktiske grunner foreligger, slik at komiteen ikke skulle behandle en særskilt melding fra EOS-utvalget.

Stortingets forretningsorden nevner ikke andre grunner til å fravike komitefordelingen enn de praktiske, dernest at den gjelder saksdelingen mellom de faste komiteene. Presidentskapet er ikke en av disse. Presidentskapet kan ikke på denne måten, uten et uttrykkelig stortingsvedtak om å dispensere fra eget reglement, legge beslag på en sak innkommet til Stortinget.

Komiteen viser til at brevet fra presidentskapet også inneholder en materiell begrunnelse for ikke å ville forelegge meldingen til realitetsbehandling for Stortingets organer: «*EOS-utvalgets ønske om en særlig lovhjemmel som fritok dem fra taushetsplikten i forhold til Evalueringsutvalget var imøtekommet ved at Stortinget 29. januar 2015 og 3. februar hadde behandlet en slik lovhjemmel på bakgrunn av Innst.134 L (2014-2015) fra presidentskapet. Det ble etter dette ikke ansett nødvendig med ytterligere forberedende behandling av meldingen.*»

Komiteen vil mene at det var presidentskapets egen tilbakeholdelse av meldingen som gjorde at man kunne hevde den var imøtekommet, fordi hjemmelen var kommet på plass i mellomtiden.

Komiteen vender tilbake til formuleringen i brevet 22. april 2015:

«Presidentskapet viser til at Dok. nr. 7:2 (2014-2015) under Stortingets møte 3. februar 2015 av presidenten ble foreslått vedlagt protokollen. Bakgrunnen for fremgangsmåten var at temaet for den særskilte meldingen – EOS-utvalgets ønske om en særlig lovhjemmel som fritok dem fra taushetsplikten i forhold til Evalueringsutvalget var imøtekommet ved at Stortinget 29. januar 2015 og 3.

februar hadde behandlet en slik lovhjemmel på bakgrunn av Innst. 134 L (2014-2015) fra presidentskapet.»

Komiteen finner sitatet påfallende. Når presidentskapet i ettertid viser til at Stortinget hadde behandlet lovhjemmelen 29. januar, ble Stortinget holdt uvitende om at den særskilte meldingen var den reelle årsaken til lovforslaget. Videre ble det lagt opp til at Stortinget heller ikke senere skulle få se innholdet i meldingen. At det forelå en slik melding kjente ikke Stortinget til før den ble muntlig referert innkommet 3. februar ved møtets begynnelse. I det utarbeidede referatet til møtet var saken (foreslått?) vedtatt sendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen i samsvar med reglementet. Kontroll- og konstitusjonskomiteen er etter Stortingets forretningsorden (FO § 14 nr. 9 bokstav f) vedkommende fagkomite for meldinger fra EOS-utvalget, og komiteen var oppført som rett fagkomite i henhold til praksis og reglement, før det ble grepet inn.

I strid med dette foreligger et annet referat av samme dato, hvor den særskilte meldingen foreslås vedlagt protokollen. Presidentskapet bes redegjøre nærmere for dette forhold.

Meldingen er protokollert vedlagt protokollen som ferdigbehandlet av Stortinget som siste sak samme møtedag, den 3. februar. Ingen ytterligere eksemplarer av meldingen ble distribuert, og selv i arkivet i Stortingets ekspedisjonskontor, som ellers har arkiveksemplarer av alle innkomne meldinger, mangler arkiveksemplaret. Meldingen har vært mulig å søke opp digitalt ved ekspedisjonskontoret, men vedleggsoversikten er fjernet fra meldingen og selve vedleggene forefinnes ikke når meldingen ikke er arkivert fysisk.

Da Stortinget den 29. januar 2015 behandlet det som senere ble fremstilt som en «imøtekommelse» av et krav fra EOS-utvalget fremsatt i meldingen, var det bare presidentskapet som kunne vite bakgrunnen for Innst. 134. Den 3. februar refereres særskilt melding som innkommet, og samme dag vedlagt protokollen uten at stortingsrepresentantene på noe tidspunkt hadde hatt fysisk tilgang til den særskilte meldingen. Representantene var dermed avskåret fra å gjøre seg kjent med innholdet.

Det er vanskelig å se bort fra at fremgangsmåten hadde sammenheng med at innholdet i særmeldingen var belastende for presidentskapet og administrasjonen. Meldingen påpekte mulige skadevirkninger for EOS-etatene hvis presidentskapet fortsatt stod på sitt syn overfor EOS-utvalget, og man kunne også lese seg til at presidentskapet i flere måneder hadde insistert på at det kunne fravike EOS-loven ved egne vedtak.

Den særskilte meldingen inneholder uansett vesentlig informasjon Stortinget burde kjenne til, selv etter at hjemmelsspørsmålet for taushetsplikten var løst. Meldingen skulle derfor vært underlagt ordinær behandling. Det er likeledes etter komiteens oppfatning oppsiktsvekkende at en særskilt melding fra et eksternt

kontrollutvalg for Stortinget, fremsendt etter EOS-lovens hastehjemmel, ble holdt tilbake i syv uker.

Det paradoksale resultat var at meldingen fra EOS-utvalget, som brukte en særlig hjemmel i loven med henblikk på å gjøre Stortingets oppmerksom på viktige forhold for EOS-utvalget, ikke kom til Stortingets kunnskap.

Komiteen kjenner ikke til at en melding fra et eksternt tilsynsorgan noen gang er blitt behandlet på en slik måte av Stortinget. Presidentskapet oppfordres til å kommentere dette nærmere.

Det er likeledes ikke mulig av Innst. 134 L. å se at den skulle være en imøtekommelse av et krav fra EOS-utvalget på bakgrunn av utvalgets krav om en lov som gir uttrykkelig unntak fra EOS-loven om taushetsplikt. Innst. 134 L inneholder heller ingen omtale av den særskilte meldingen fra EOS-utvalget som var selve foranledningen for lovforslaget til Stortinget. Det er heller ingen referanse til den forutgående uenighet med utvalget som hadde pågått siden begynnelsen av september 2014. Derimot fremtrer forslaget om en midlertidig særlov som presidentskapets eget initiativ.

Frøilandutvalget har drøftet prinsippene for regjeringens informasjonsplikt til Stortinget, og i den forbindelse de krav som må stilles til den informasjon som fremlegges.

Komiteen mener de samme hensyn til fullstendighet i beslutningsgrunnlag og forbudet mot å villed, må gjøres gjeldende for alle saker som fremmes for Stortinget til beslutning, også om de som kommer fra presidentskapet. Innst. 134 L utelot for sakens forståelse og bakgrunn vesentlige opplysninger.

Det var først da EOS-utvalget meddelte sitt syn direkte til Stortinget, presidentskapet snudde, og uten nærmere begrunnelse, annet en den at man nå hevdet den samme lovforståelsen EOS-utvalget forgjeves hadde hevdet overfor presidentskapet et halvt år. Et forslag til særlovsbestemmelse ble fremmet, som ga en formålsbegrenset hjemmel for at EOS-utvalget og dets sekretariat med flere måneders forsinkelse kunne bistå Evalueringsutvalget.

Inntrykket forsterkes ved at det i vedleggene til meldingen er et brev fra EOS-utvalget, datert 11. september 2014, igjen argumenteres for nødvendigheten av et særskilt lovhjemlet unntak fra taushetsplikten ved at det kan få skadevirkninger for EOS-tjenestenes oppfyllelse av sitt samfunnsoppdrag. Det heter bl.a.:

«Bestemmelsene om innsynsrett, sikkerhetsklarering og taushetsplikt mv. i kontroll-loven og kontrollinstruksen, har bidratt til at det gjennom snart 20 år er bygget opp et tillitsforhold mellom utvalget og EOS-tjenestene. Dette har medført at utvalget i all hovedsak har fått den informasjonen den har bedt om, uavhengig av dens sensitivitet. Når evalueringsutvalget nå har behov for tilgang til deler av

denne informasjonen, er det EOS-utvalgets oppfatning at det formelle grunnlaget for dette må være avklart så tydelig som mulig. Det er viktig både av hensyn til utvalgets fortsatte kontroll av tjenestene og for å sikre at evalueringen blir tilstrekkelig reell og grundig. Utvalget mener fritaket fra taushetsplikten må bestemmes gjennom en (midlertidig) lov.»

Komiteen har videre merket seg at presidentskapet i brev til Evalueringsutvalget meddelte at:

«Stortingets presidentskap har 27. november 2014 truffet følgende beslutning om å justere mandatet med følgende tilføyelse: «For så vidt gjelder taushetsplikt og tilgang til taushetsbelagt informasjon fra EOS-tjenestene for evalueringsutvalget og dets sekretariat, gjelder de samme rettslige rammer for evalueringsutvalget og sekretariatet som for EOS-utvalget.»

Komiteen registrerer videre at presidentskapet mente det var berettiget til å meddele Evalueringsutvalget «de samme rettslige rammer for evalueringsutvalget og sekretariatet som for EOS-utvalget». Det er bemerkelsesverdig at presidentskapet med dette sidestiller en evalueringsinstans rettslig med et organ (EOS-utvalget) hjemlet i særlov (EOS-loven), ved å skrive inn et tillegg i mandatet til en instans EOS-loven ikke nevner.

Det er lett å forstå at presidentskapet ikke ønsket oppmerksomhet om uenigheten med EOS-utvalget, men at dette ikke kan begrunne at Stortingets forretningsorden skulle fravikes, eller at presidentskapet satte seg i komiteens sted under sakens gang i Stortinget. Når det konkret var presidentskapets egen håndtering av de problematiske juridiske spørsmål overfor EOS-utvalget som var innholdet i Særskilt melding fra EOS-utvalget til Stortinget Dok. 7:2 (2014-2015), burde presidentskapet heller forklart sine synspunkter og håndtering enn å undertrykke informasjonen om den til Stortinget.

Som kjent er det førstegangsbehandling av lovforslag Stortingets reelle behandling. Denne fant sted uten komiteinnstilling eller debatt den 29. januar. På dette tidspunktet var ikke den særskilte meldingen referert for Stortingets plenum, det skjedde 3. februar. Innst.134 L hadde som nevnt ingen forklaring om konteksten forslaget stod i, og komiteen må konstatere at Stortinget fattet et lovvedtak uten å kjenne til vesentlige opplysninger i saken.

Komiteen vil avslutningsvis bemerke at begge sakene har tilknytning til Stortingets EOS-utvalg, et sentralt instrument for å sikre Stortinget oversikt.

Komiteen imøteser presidentskapets svar, sammen med den dokumentasjon brevet for øvrig etterspør.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
Komitéleder

ⁱ Nestleder M. Tetzschner fungerte i perioden 22. februar til 4. mars og fra 9. mars til 13. april 2015 i komiteleders sykefravær.